

Extra bestuivers onmisbaar

Bloemzaadteelt in kassen

Henk van der Scheer (tekst) en Jaap van Popering (foto's)

Naast vermeerderingsteelt in vollegrond worden bloemzaden ook geteeld in onverwarmde kassen. Daar valt de wind weg en zijn er beslist bestuivers nodig, ook bijen.

De totale oppervlakte aan kasruimte voor de vermeerderingszaadteelt bedraagt in Nederland naar schatting 10 - 15 ha, met een concentratie rondom het Thoolse dorp Sint-Annaland. De teelt omvat vele tientallen soorten en rassen bloemen, per soort of ras vaak niet meer dan enkele ares, 10 x 10 m². Net als in de volle grond, zie Bijenhouden februari, verloopt de teelt in kassen op afspraken met de grote zaadfirma's (contractteelt). Is weinig zaad nodig van goede kwaliteit, kiemkrachtig en niet verontreinigd met onkruidzaden, dan kiezen de grote zaadfirma's voor contracten met kastelers. Voor het eindproduct wordt een goede prijs betaald; het is bedoeld voor de professionele sector. Kwalitatief minder materiaal gaat naar de handel buiten de bloemensector, zoals HEMA of bouwmarkt.

Hybride-zaadteelt

De grotere zaadfirma's leveren het zaaizaad voor deze kasvermeerdering. Soms is dat zaad van een vrouwelijke én een mannelijke lijn. De ouderlijn met alleen vrouwelijke bloemen moet dan bestoven worden met stuifmeel van een ouderlijn met mannelijke bloemen. Er kan dus geen zelfbestuiving in de vrouwelijke lijn plaatsvinden. Die hybridezaadteelt heeft als voordeel dat goede eigenschappen van beide ouderlijnen in het zaad wordt gecombineerd. De

hybride teelt heeft commerciële en kwekersrechtelijke aspecten. Zo kan de koper het zaad niet gebruiken om het ras te vermeerderen, omdat hij niet de beschikking heeft over de ouderlijnen. Er is bij hybride-zaadteelt alleen sprake van kruisbestuiving en dus is stuifmeeltransport noodzakelijk. Dat gebeurt door bloembezoekende insecten, waaronder de honingbij. Overigens teelt men zoveel verschillende bloemsoorten, dat er vele vormen van bestuiving voorkomen. Wel 'proberen' de meeste soorten zelfbestuiving zoveel mogelijk te voorkomen. Een voorbeeld daarvan is het vlijtig liesje waarbij de bloemen eerst mannelijk en daarna vrouwelijk bloeien.

De meeste bestuivers worden 'uitgezet': vlesvliegen als zakjes met poppen, hommels in dozen, honingbijen in kasten. Motten (nachtvlinders) komen binnen via openstaande dakramen. Dan weet je zeker dat er enige tijd later rupsen moeten worden bestreden. Kruisbestuiving tussen verwante bloemsoorten of rassen is ongewenst. Reden om die gewassen af te schermen met gaas ('in te gazen'). Daarbinnen vliegen dan de uitgezette bestuivers, dus niet de motten. In kassen is onkruidgroei amper een probleem. De reden hiervoor is dat de meeste gewassen geplant worden op zwart plastic waarin op bepaalde afstanden gaatjes worden gemaakt om daar de plantjes

<< Rudbeckia; linksachter ingegaasd gewas

in te poten. Met zogeheten gietdarmen wordt onder het plastic water gegeven. Dat voorkomt dat de bovengrondse plantdelen te vochtig worden en gaan schimmelen. Mochten er onkruiden de kop op steken, dan worden die met de hand weggehaald. Plaaginsecten dienen beslist te worden bestreden en dat vraagt om een biologische aanpak, vanwege de aanwezigheid van de uitgezette bestuivers en ook nachtvlinders (motten). Zo worden roofmijten, roofwantsen en sluipwespen ingezet ter bestrijding van spint, luizen, wantsen, thrips, rupsen en witte vlieg. Soms breekt lokaal een (spint)plaag uit en moet chemisch worden ingegrepen. In de kas mogen schimmelaantastingen (Botrytis, roest, valse meeldauw en bladvlekkenziekte) worden bestreden met chloorthalonil.

Als imker de kas in

Omstreeks 1980 is rondom Sint-Annaland de bloemzaadteelt in kassen begonnen. In die tijd was Jaap van Popering als imker al actief op het eiland Tholen. Zijn eerste ervaring met kasteelten was die met augurken. Al snel vertelde de teler hem dat hij een nogal agressief volk had geleverd. Wat bleek? De teler maakte 's morgens om een uur of zes de bijen wakker met een ferme tik op de kast en deelde hen mee: "Ik ga werken, jullie ook". Geen wonder dat na enige tijd de bijen hem al tegemoet kwamen. De reputatie van Jaap als imker maakte dat in de tachtiger jaren de kastelers van bloemzaden ook bij hem te rade gingen toen de bijen niet wilden vliegen. Samen met de Rijksbijenteeltvoorlichters, met name Lei Hensels, werden de problemen opgelost. Zo bleek een bepaald bestrijdingsmiddel in kassen een veel sterker en langduriger afwerende werking op honingbijen te hebben dan buiten, waardoor geen bij wou bestuiven.

Al snel werd het Jaap duidelijk dat hij niet aan de vraag van de telers kon voldoen om iedereen volken te leveren. Na overleg met een klein aantal telers is toen besloten dat er een basiscursus bijenteelt georganiseerd zou worden en dan zou Jaap hen de praktijk leren. Zo gezegd zo gedaan; die telers schaften zelf volken aan en Jaap ondersteunt ze nog steeds. Als er door tijdgebrek een aantal volken overstuur is gegaan, kunnen ze tegen een schappelijke prijs vervangende volken bij hem kopen. Dat 'overstuur gaan' is dus wat anders dan de verdwijnsziekte (wintersterfte). Die treedt op het eiland Tholen niet op dankzij een goede bestrijding van varroa en voorlichting door Jaap.

De kastelers komen regelmatig bij elkaar om elkaar te informeren over vernieuwingen in de teelt. Weliswaar zijn ze niet georganiseerd in een studieclub, zoals de telers van bloemzaden in de volle grond, maar het belang van samen optrekken is iedereen wel duidelijk. ●

Rudbeckia

Akelei

Violet

Muurbloem

Lobelia

Saivia

Literatuur

Calis, J. en Boot, W., 2009. De rol van honingbijen bij de teelt van zaden. Fact sheet 1, Bijen@wur, PRI, Wageningen.
Hensels, L.G.M., 2000. Bestuiving land- en tuinbouwgewassen door honingbijen. Elsevier bedrijfsinformatie bv, Doetinchem. ISBN 90 5439 108 1.